

УДК 378.14.338:001.89

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ

Марія Сергіївна Федяєва,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економічної теорії,
Херсонський державний університет,
м. Херсон, Україна

Анотація

Дослідження розкриває теоретичний апарат проблем, зокрема «інформаційно-комунікаційна компетентність студентів-економістів» визначається як важлива складова формування професійної компетентності. За результатами аналізу наукових праць, власним практичним досвідом викладання дисциплін з економіки обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування інформаційно-комунікаційної компетентності у майбутніх економістів. До проведених нами зараховано: побудову педагогічної системи формування інформаційно-комунікативної компетентності, що сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів; використання широкого спектру форм, методів, прийомів, засобів активного навчання; створення сучасного інформаційного середовища; розвиток рефлексивної складової професійної підготовки.

Ключові слова: компетентність; професійна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; організаційно-педагогічні умови.

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. У нових умовах курсу України на євроінтеграцію відбулися радикальні зміни в економічній та політичній сферах життя, значних змін зазнала і система освіти. Згідно із Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.), основним завданням сучасної освітньої галузі України є підготовка майбутніх фахівців, які зможуть конкурувати на світовому ринку праці. Однією з умов підготовки таких спеціалістів є необхідність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у практику підготовки фахівців, що сприятиме успішності у майбутній професійній діяльності. Саме тому Європейська спільнота відводить вищим на-

вчальним закладам особливу роль з ліквідації розбіжностей між станом вищої освіти та майбутньою професійною діяльністю випускників.

Відповідно до нормативно-правових документів, прийнятих організаціями ЮНЕСКО та Європейським союзом, а також Закону України «Про основні принципи розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.» [3] та Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., модернізацію структури, змісту і управління в галузі освіти на засадах компетентнісного підходу; інформатизацію освіти та технологізацію визнано ключовими напрямками державної освітньої політики.

Важливий внесок у розвиток теорії та практики втілення компетентнісного підходу у становлення професійної освіти зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені (В. Луговий, Дж. Равен, Дж. Стюарт, М. Степко та ін.). Розглядаючи теоретико-методологічні основи реалізації компетентнісного підходу у системі підготовки майбутніх спеціалістів, вчені виокремлюють різні складові, зокрема: категоріальний апарат професійної компетентності (Л. Борисенко, В. Манько, Н. Тализіна та ін.), визначення ключових компетентностей (І. Зимня, О. Овчарук, А. Хуторський) тощо.

Широкий спектр досліджень присвячено питанням формування професійної компетентності, де акцентовано увагу на проблемах, пов'язаних із інформацією освіти; станом та перспективами її запровадження (В. Биков, А. Гуржій, М. Жолдак та ін.). Що ж стосується **предмету** нашого наукового пошуку, зазначаємо, що теоретико-методичні засади інформаційної підготовки студентів економічних спеціальностей розкрито у працях Є. Бенькович, О. Гончара, П. Пахоніна та інших.

Наголосимо, що, відповідно до Європейської та Національної рамок кваліфікації, майбутній економіст повинен володіти не лише знаннями, уміннями та навичками з обраної освітньої галузі, а й знаннями, які дають можливість в подальшому оригінально мислити, стануть основою інноваційної діяльності, сприятимуть успішному володінню сучасними технологіями у різних сферах виробництва, підприємництва, менеджменту тощо [6].

Варто зазначити, що не залишилися поза увагою науковців дослідження таких актуальних питань, як формування інформаційно-комунікативних компетентностей, професійних компетентностей у майбутніх фахівців з економіки з використанням засобів інформаційно-комунікативних технологій (Н. Балюбаш, М. Коляда, О. Немиров, О. Оршанський та ін.), які розглядають питання підготовки студентів-економістів шляхом використання готових програмних засобів.

Мета нашого дослідження полягає в аналізі та виявленні організаційно-педагогічних умов формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів економістів.

Проведений нами аналіз наукових праць, публікацій [1; 2; 4; 5; 7; 8; 9] дав змогу обґрунтувати можливі шляхи підвищення рівня формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів-економістів: практичну спрямованість навчання у процесі професійної підготовки; розробку сучасних теоретико-методичних засад і їх впровадження в практику освітньої та наукової діяльності на різних етапах підготовки майбутніх економістів; залучення більш широкого спектру форм і методів самостійної роботи у формуванні інформаційно-комунікаційної компетентності; розробки комплексу організаційно-методичного забезпечення цього процесу в вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Виклад основного матеріалу. Не викликає сумніву твердження вчених, що теоретичні і практичні аспекти використання дослідження інформаційних технологій в навчальному процесі усе більшою мірою впливають на процеси формування інформаційного суспільства, на готовність особистості до самостійної інформаційної діяльності. Інформаційні технології сприяють постійному отриманню нових знань, активному залученню до отримання повної інформації; вирішують широкий спектр навчально-виховних, наукових майбутніх професійних проблем, які постають перед вищими навчальними закладами. Рівень інформаційно-комунікаційної компетентності та інформаційної культури залежить від багатьох чинників: мотивації особистості, свободи дій людини в інформаційно-комунікаційному середовищі, прагнення до підвищення соціального статусу тощо. У цілому інформатизація всіх ланок освіти, всіх освітніх і наукових галузей є основою модернізації навчально-виховного процесу в системі вищої освіти України, провідною умовою реалізації якого є чітке організаційно-методичне забезпечення цього процесу, яке включає як теоретичні, так і практичні аспекти.

Безумовно, що провідної ролі у формуванні інформаційно-комунікаційної компетентності студентів-економічних факультетів набуває чітка, науково обґрунтована система організаційно-педагогічних умов її реалізації, що охоплює: зміст, принципи, форми, прийоми, методи і засоби, а також шляхи їх реалізації. При цьому варто наголосити, що така система вибудовується на «суб'єкт-суб'єктній» взаємодії та має три підсистеми: 1) діяльність викладача; 2) отримання знань студентами; 3) інформаційно-комунікаційне середовище і співпраця та співтворчість викладачів і студентів.

Отже, організаційно-педагогічні умови охоплюють: стан забезпеченості засобами навчання, зокрема сучасними інформаційно-комунікаційними системами (ресурсне середовище), професорсько-викладацький потенціал; ефективність механізму управління цими ресурсами (технологічними і людськими), наявність відповідного науково-методичного забезпечення тощо.

Для викладачів особливе значення має використання сучасних методів інформаційно-комунікаційних технологій (стимулювання та заохочення, моделювання складних економічних ситуацій і завдань, побудова прогностичних проєктів тощо), які сприяють як покращенню самого викладання, так і залученню студентів до форм роботи (лекції з використанням сучасних інформаційних технологій; практичні та семінарські заняття з використанням інтерактивних прийомів навчання; дискусії; ділові та рольові ігри; майстер-класи за участю провідних економістів, фахівців IT-технологій та ін.), що сприяють успішній самореалізації майбутніх економістів у процесі навчання, а в подальшому – професійній діяльності.

Без сумніву, формування інформаційно-комунікаційної компетентності як складової професійної компетентності майбутніх економістів забезпечується системою педагогічних умов у вищих навчальних закладах економічного профілю.

Враховуючи зазначене вище, організаційно-педагогічні умови, які сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх економістів, охоплюють: стимулювання пізнавальної діяльності студентів з урахуванням їх інтересів та здібностей; використання методів активного навчання при викладанні навчальних дисциплін фахового спрямування, використання системи «Електронний паспорт майбутнього економіста» з метою удосконалення роботи в інформаційному середовищі; розвиток рефлексивних умінь та встановлення соціального партнерства у процесі співробітництва.

Аналіз базових понять: «компетентність», «професійна компетентність», «інформаційно-комунікаційна компетентність», «інформаційно-комунікаційна компетентність майбутніх економістів» дав змогу дійти висновку, що інформаційно-комунікативна компетентність формується, насамперед, у процесі засвоєння системи знань, що визначаються відповідними планами і програмами; «інформаційно-комунікаційна компетентність» є складним і багатогранним науковим поняттям. Узагальнюючи різні науково-теоретичні підходи, інформаційно-комунікаційну компетентність майбутніх економістів ми визначаємо як цілісну та багаторівневу особистісну характеристику спеціаліста, що охоплює: критичне ставлення студента до постійного сприйняття ін-

формації, усвідомлення необхідності інформаційно-комунікаційної діяльності. Така робота сприяє формуванню глибоких і ґрунтовних професійних знань, що в цілому становить основу професійної діяльності.

Теоретичний аналіз праць з питань формування професійної компетентності свідчить, що компетентність також розглядається як здатність особи до певної діяльності в межах конкретної галузі виробництва.

Формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх економістів включає: озброєння студентів сучасними знаннями з фахових дисциплін, які відповідають науковим досягненням у сфері економіки і вивчаються за безпосереднього використання сучасних інформаційних технологій.

У цілому інформаційно-комунікаційна компетентність трактується як особистісно-професійна якість, що проявляється у здатності успішно вирішувати індивідуальні та соціальні потреби, реалізувати себе у професійній діяльності.

Педагогічні умови охоплюють: створення педагогічної системи формування інформаційно-комунікативної компетентності, створення відповідного середовища з найбільш широким використанням можливостей інформаційних технологій, інтерактивного навчання; реалізація прийомів, методів, що сприяють ґрунтовному засвоєнню знань за фаховою підготовкою, використання форм науково-дослідницької роботи задля залучення студентів до інтелектуально-творчої діяльності.

Однією із форм роботи є запровадження спецсемінару «Інформаційно-комунікативна компетентність економіста».

У своєму дослідженні ми ґрунтуємося на тому, що організаційно-педагогічні умови – це сукупність спеціальних взаємопов'язаних зовнішніх і внутрішніх чинників, які визначають шляхи та рівень реалізації мети діяльності як викладача, так і студента, зокрема формування інформаційно-комунікаційної компетентності, ефективно впливають на досягнення окреслених (визначених) завдань, підвищують науково обґрунтовані критерії та показники фахової компетентності.

Виокремлюючи першу організаційно-педагогічну умову, ми виходили з того, що пізнавальна діяльність допомагає студентам перейти від неусвідомлених дій до реального пізнання. Активізацію пізнавальної діяльності ми спрямовували на розвиток уміння планувати й організувати процес пізнання, здійснювати моніторинг професійної підготовки. Задля її практичного впровадження нами проведено структурування навчального матеріалу на основі врахування пізнавальних здібностей студентів, відібрано найбільш сучасні, високотехнологічні та оптимальні форми і методи організації навчально-виховного процесу на факультеті, зокрема під час ви-

кладання курсів «Економічна компаративістика», «Державне регулювання економіки», «Інфраструктура ринку», а також проведено необхідну роботу щодо залучення студентів до самостійної роботи, науково-дослідницької діяльності з використанням інформаційно-комунікаційного середовища. Саме така робота сприяє творчій роботі майбутніх економістів.

Для реалізації другої організаційно-педагогічної умови – використання методів активного навчання під час викладання фахових дисциплін – ми використовували педагогічну систему форм, методів і засобів, які відповідають сучасним педагогічним інноваціям, що дали змогу адекватно розглянути всі аспекти вдосконалення фахової компетентності майбутніх економістів. Її реалізація вирішувалася нами у процесі проведення інтерактивних, проблемних лекцій, інноваційних семінарських занять та дискусій, наприклад за темами: «Порівняльний аналіз національних економічних моделей», «Використання новітніх технологій у роздрібній торгівлі», «СМАРТ місто: світовий досвід, перспективи реалізації в Україні» та інші.

За третьою організаційно-педагогічною умовою – творення інформаційного середовища як одна з форм роботи – ми визначили і розробили автоматизовану інформаційну систему «Електронний паспорт майбутнього економіста», який включає систематизований збір, збереження й обробку відомостей про студентів та визначення рейтингу кожного з них за показниками: «навчання», «громадська активність», «результати науково-дослідної роботи». Таке використання інформаційних технологій забезпечило постійну систематизацію аналізу навчальних досягнень як в навчальному процесі студентів у цілому, так і фахової підготовки. Поряд з цим використовувалися матеріали фахових сайтів.

Виокремлена нами четверта організаційно-педагогічна умова – розвиток рефлексивної складової професійного зростання майбутніх економістів та установа соціального партнерства з роботодавцями в економічній сфері – дає можливість систематично, ґрунтовно отримувати професійно значущу інформацію, що безпосередньо пов'язана з фаховою компетентністю майбутніх економістів. Для цього в навчальному процесі ми спрямовували роботу на використання бесід, вправ, аналізу бізнес-планів, бізнес-проектів тощо, обговорення допущених помилок при їх побудові та визначення шляхів їх запобігання та усунення.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Отже, аналіз праць науковців із проблеми дослідження та наш науковий пошук засвідчили, що освіта, розвиток особистості в ХХІ ст. не можуть бути повноцінними без формування інформаційно-комунікаційної компетентності, яка допомагає молоді адаптуватися

до життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства та бути конкурентоздатними на ринку праці. Наразі питання формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчені визначають як провідний напрям освіти фахівця будь-якого профілю, і науково-методичне забезпечення реалізації цього процесу є вимогою часу.

Список використаних джерел

1. *Банько Н. А.* Формирование профессионально-педагогической компетентности как компонента профессиональной подготовки менеджеров : монография / Н. А. Банько ; Волг. ГТУ. – Волгоград, 2004. – 75 с.
2. *Борисенко Л. Л.* Педагогічні умови оптимізації індивідуальних навчальних стилів студентів вищих економічних навчальних закладів : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. Л. Борисенко ; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2010. – 20 с.
3. Закон України «Про основні принципи розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12. – С. 102.
4. *Зимняя И. А.* Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Авторская версия / И. А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – С. 42.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К. : К.І.С., 2004. – 111 с.
6. *Овчарук О.* Ключові компетентності: Європейське бачення / О. Овчарук // Управління освітою. – 2004. – № 2. – С. 6–9.
7. *Степко М. Ф.* Компетентнісний підхід до організації підготовки фахівців, його розуміння і проблеми використання у вищій школі України / М. Ф. Степко // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 44–50.
8. *Степко М.* Компетентнісний підхід: його сутність. Що є прийнятним, а що проблемним для вищої освіти України? / М. Степко // Вища освіта України. – 2009. – № 1. – С. 43–52.
9. *Хуторский А. В.* Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированного образования / А. В. Хуторский // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 55–60.

References

1. *Banko N. A.* Formirovanie professionalno-pedagogicheskoy kompetentnosti kak komponenta professionalnoy podgotovki menedjеров : monografiya / N. A. Banko ; Volg. GTU. – Volgograd, 2004. – 75 s.

2. *Borysenko L. L.* Pedagogichni umovy optymizatsii individualnykh navchalnykh styliv studentiv vyshchykh ekonomichnykh navchalnykh zakladiv : avtoref. dys. kand. ped. nauk : 13.00.04 / L. L. Borysenko ; In-t vyshch. osvity APN Ukrainy. – K., 2010. – 20 с.
3. Закон Украины «Pro osnovni pryntsyipy rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini na 2007–2015 rr.» // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). – 2007. – No 12. – S. 102.
4. *Zimnyaya I. A.* Klyuchevyie kompetentnosti kak rezultativno-tselevaya osnova kompetentnosnogo podhoda v obrazovanii. Avtorskaya versiya / I. A. Zimnyaya. – M. : Issledovatel'skiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2004. – S. 42.
5. Компетентнісні підхід у сучасній освіті: світові досвід та українські перспективи. – К. : К.І.С., 2004. – 111 с.
6. *Ovcharuk O.* Kliuchovi kompetentnosti: Yevropeiske bachennia / O. Ovcharuk // Upravlinnia osvitoiu. – 2004. – No 2. – S. 6–9.
7. *Stepko M. F.* Kompetentnisnyi pidkhid do orhanizatsii pidhotovky fakhivtsiv, yoho rozuminnia i problemy vykorystannia u vyshchii shkoli Ukrainy / M. F. Stepko // Pedagogika i psykholohiia. – 2009. – No 2. – S. 44–50.
8. *Stepko M.* Kompetentnisnyi pidkhid: yoho sutnist. Shcho ye pryiniatnym, a shcho problemnym dlia vyshchoi osvity Ukrainy? / M. Stepko // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2009. – No 1. – S. 43–52.
9. *Hutorskiy A. V.* Klyuchevyie kompetentsii kak komponent lichnostno oriantirovannogo obrazovaniya / A. V. Hutorskiy // Narodnoe obrazovanie. – 2003. – № 2. – S. 55–60.

Мария Сергеевна Федяева,

кандидат экономических наук,
старший преподаватель кафедры экономической теории,
Херсонский государственный университет,
г. Херсон, Украина,
E-mail: larienemf@gmail.com

Федяева М. С.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ-ЭКОНОМИСТОВ

Аннотация

Исследование раскрывает теоретический аппарат проблем, в частности «информационно-коммуникационную компетентность

студентов-экономистов», которая определяется как важная составляющая формирования профессиональной компетентности. По результатам анализа научных трудов, собственного практического опыта преподавания дисциплин по экономике, обоснованы организационно-педагогические условия формирования информационно-коммуникационной компетентности у будущих экономистов. К основным мы относим: построение педагогической системы формирования информационно-коммуникативной компетентности, которая способствует активизации познавательной деятельности студентов; использование широкого спектра форм, методов, приемов, средств активного обучения; создание современной информационной среды; развитие рефлексивной составляющей профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *компетентность; профессиональная компетентность; информационно-коммуникационная компетентность; организационно-педагогические условия.*

Mariia Serhiivna Fediaieva

Ph.D. in Economy, Senior Teacher
of the Department of Economic Theory,
Kherson State University,
Kherson, Ukraine
E-mail: larienmf@gmail.com

Fediaieva M. S.

GUIDANCE FOR THE FORMATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE OF STUDENTS ECONOMISTS

Abstract

The research reveals the theoretical apparatus of problems, including “information and communication competence of students-economists”, that is defined as an important component in the formation of professional competence. New conditions of Ukraine’s course towards European integration occurred radical changes in economic and political spheres, which also affected the labor market. One of the conditions in training of competitive specialists is the need to provide information and communication technologies in the practice of training specialists that will contribute to success in their future careers. According to the analysis of scientific works, the own practical experience in teaching of economics

disciplines, organizational and pedagogical conditions of information and communication competence of economists were grounded. To the leading we can include: building the pedagogical system of forming the information-communicative competence that promotes students' cognitive activity; using a wide range of forms, methods and techniques of active learning; creating a modern information environment; reflective component development training.

It should be emphasized that a future economist must possess not only knowledge, abilities and skills of selected educational sector, but also knowledge, that enable further original thinking, will form the basis of innovation activity, will contribute to successful ownership of modern technologies in different areas of production, business, and management.

Analysis of the basic concepts of "competence", "professional competence", "information and communication competence", "information and communication competence of future economists" made it possible to conclude that the information and communicative competence is formed primarily in the assimilation of knowledge systems, determined relevant plans and programs; "information and communication competence" is a complex and multifaceted scientific concept. Summarizing various scientific theoretical approaches, information and communication competence of future economists we define the holistic and multi specialist personal characteristics, including: a critical attitude to the constant student of perception, awareness necessary information and communication activities. This work contributes to a deep and profound professional knowledge that is the basis of the whole profession.

Keywords: *competence; professional competence; information and communication competence; organizational and pedagogical conditions.*